

INTERPELLATION TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2025-01-29
Besvaras senast
2025-02-21

Till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:371 Polisens roll i totalförsvaret

Efter andra världskrigets slut stod det klart att polisens roll under krig behövde förtydligas. Lärdomar från bland annat Norge och Danmark visade på en tydlig komplexitet både i krigets inledande skede och under ockupationen.

Detta har återigen blivit aktuellt med anledning av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina den 24 februari 2022. Under de inledande timmarna beväpnades Ukrainas poliskår och deltog i vad som i svensk kontext kan beskrivas som kuppförsvaret, där viktiga byggnader säkrades och sabotörer, infiltratörer och överlöpande arresterades. På andra håll rapporterades det att den ukrainska poliskårens taktiska enheter deltog i stridsuppgifter och bekämpade stridsvagnar och löste andra kritiska stridsuppgifter. Detta har varit en viktig del i försvaret av Kiev och avvärjningen av det ryska anfallet mot huvudstaden.

I dag arbetar den ukrainska polismyndigheten i huvudsak med att upprätthålla lag och ordning, men bedriver också verksamhet för att verka mot sabotörer och infiltratörer. Detta är en tudelad uppgift, men den är också realistisk mot bakgrund av den kaotiska verklighet som faktiskt råder under krig.

När det gäller utvecklingen i Sverige fanns det efter andra världskrigets slut en tydlig bild av polisens roll och uppgifter i händelse av krig och kris. En av dessa var operativa uppgifter inom det så kallade kuppförsvaret, vilket skulle ske tillsammans med hemvärnet. Detta utvecklades sedermera till beredskapspolis och den särskilda beredskapspolis, vilken syftade till att verka i gråzon.

Kopplat till detta följer en lång politisk diskussion kring polisens folkrättsliga status, så kallad kombattantstatus, vilken utgår ifrån folkrätten. Frågan har utretts ett flertal gånger sedan 1958 och fram till 2001. Avsikten är inte att gå in i någon djupare juridisk diskussion, utan det blir tydligt att det går att tolka lagstiftningen beroende på hur omvärldssituationen ser ut.

I takt med att omvärldsläget förändrades med Sovjetunionens fall och omriktandet av invasionsförsvaret till insatsförsvaret minskade också polisens roll inom totalförsvaret. Under 2010-talet utvecklades beredskapspolis, och polisens centrala roll i kuppförsvaret har minskat. I dag sker krigsförberedande utbildningar i mycket begränsad utsträckning, och givet krigets krav går det att resonera kring hur pass förberedd svensk polis är på en krigssituation.

Poliskåren kommer att förväntas upprätthålla allmän ordning, bevakning och transport och med stor sannolikhet vara först på plats för att verka mot fientliga sabotageförband. Vilken press detta kommer innebära för polisledningen och den enskilda polismannen kan vi bara föreställa oss. Det är därför av stor vikt att polisen, givet det ytterst osäkra omvärldsläget, har rätt förutsättningar för att kunna vara samhällets ryggrad i en krigs- och krissituation, vilken kommer innebära oerhörda ansträngningar på vårt samhälle.

Det vi kan lära oss av Ukrainakonflikten är att kriget kan ske i avstyckade delar av vårt land. Det är därför av stor vikt att polisen i händelse av ockupation har det folkrättsmässiga skydd som krävs, men också folkrättsligt stöd för att kunna ingripa mot fientlig militär personal.

Med anledning av det som framförts vill jag fråga justitieminister Gunnar Strömmer:

1. Kan ministern redogöra för sin syn på betydelsen av den folkrättsliga statusen för polisen?
2. Hur ser ministern på vikten av att svensk polis ges goda förutsättningar att stödja samhället i krig och avser ministern att ta några initiativ utifrån sin ståndpunkt ?

.....

Katja Nyberg (SD)

Överlämnas enligt uppdrag

Rebecca Heinemann